Multiperspectivitate în didactica istoriei

Prof.dr.Felicia Elena Boșcodeală,

Colegiul Național Pedagogic"Spiru Haret"Buzău

"Multiperspectivitate" este un concept metodologic folosit în ultimul timp ,în cadrul educației istorice în școală. După anul 1990 termenul se va folosi mai des,în special în conferințele europene pe teme de istorie,cu scopul de a descrie o anumită modalitate de învățare(a istoriei) și un tip aparte de abordare a conținutului curriculum-ului.

Multiperspectivitatea este un termen mai mult utilizat decât definit.Unii dintre istorici,cum sunt K.Peret-Fritsche,Ann Low-Beer au încercat să îi descrie principalele caracteristici.Primul subliniază că multiperspectivitatea este un proces ,"o strategie pentru a înțelege",în care luăm în considerare (alături de propria perspectivă)și perspectiva altuia sau perspectivele altora,fapt care deduce că și noi avem propria noastră perspectivă ,cernută prin propriul nostru context cultural,și că reflectă propriul nostru punct de vedere,ideile noastre preconcepute,interpretarea noastră a ceea ce s-a putut întâmpla.[1]De asemeni, multiperspectivitatea este, și poate fi și o predispoziție ,însemnând capacitatea și voința de a privi situația din perspective diferite.Pentru aceasta trebuie îndeplinită o condiție , și anume aceea că sunt și alte moduri de a privi lumea decât propria perspectivă,voința de a te pune în postura altcuiva și de a încerca să vezi lumea așa cum o vede celălalt, de a avea empatie.

Ann Low-Beer privește multiperspectivitatea drept " un proces de analiză a evenimentelor istorice din mai multe perspective"[2],afirmând că este puternic înrădăcinată în metodologia istorică.

Robert Stradling apreciază că multiperspectivitatea are la bază trei procese clare și înrudite care au avut loc în cadrul educației școlare:

1."Noua Istorie[3]"-o abordare apărută inițial în Europa Occidentală după 1970,care reflecta nemulțumirile legate de abordarea mai tradițională a educației istoriei în școală, educație care avea la bază transmiterea de informații,accent pe istoria politică și constituțională,focalizare pe evenimente și personalități,construirea programelor pe baza istoriei naționale ."Noua istorie"se baza pe stabilirea unei balanțe mai echilibrate între predarea trecutului și oferirea de mijloace către elevi de a gândi istoric despre acesta.

2.Recunoașterea faptului că în trecut educația istorică a fost prea mult predată dintr-o perspectivă monoculturală,etnocentică,exclusivă mai mult decât inclusivă, și că se baza pe faptul că narațiunea istorică națională corespundea cu istoria celui mai mare grup național și cu istoria comunității lingvistice și culturale dominantă.Abia în ultimele două decenii s-a acordat o atenție mai sporită categoriilor și grupurilor sociale care anterior au fost ignorate, cum ar fi femeile, săracii,copii, minoritățile etnice,imigranții și familia.O serie de organizații

---

[1] Peter-Fritsche,K.,*Unable to be tolerant?*,în Farner et alii,*Tolerance in transition*,Oldenbourg,2001

[2] Low-Beer,A.,*The Reform of History teaching,Nationhood in the State:A Study in Educațional Politics*,London,1994

[3] Stradling,R.,*Multiperspectivitatea în predarea istoriei-un ghid pentru profesori*,Ed.Universitară, București,2014,p.9

non guvernamentale (Euroclio) ,dar și Consiliul Europei au organizat conferințe, seminarii de formare pentru profesorii de istorie pe teme mai puțin abordate până atunci sau deloc, cum ar fi: istoria femeilor, istoria vieții cotidiene,istoria minorităților. Se recunoaște astfel faptul că fiecare dintre aceste grupuri poate avea o perspectivă distinctă asupra evenimentelor și proceselor importante pentru istoria națională,abordare care deseori a fost numită"mainstreaming",dar care poate și descrisă și ca "multiperspectivitate",dar care este greu de atins în condițiile în care programa școlară este și așa destul de mult încărcată.

3.Preocuparea că școala trebuie să facă mai mult pentru a-i pregăti pe tineri pentru o viață într-o lume caracterizată printr-o diversitate etnică,culturală,lingvistică și religioasă, o preocupare recentă, născută tot în Europa Occidentală, unde există o populație extrem de diversă din punct de vedere cultural și etnic.

Multiperspectivitatea își are originea în disciplina de bază a istoriei și în nevoia de a analiza evenimentele istorice din mai multe perspective, după cum apreciază istoricii contemporani [4]. Chiar și copii de vârste mici pot înțelege că, în cazul unei bătălii sau al invadării unei țări ,există cel puțin două perspective asupra evenimentului respectiv:cea a învingătorului și cea a învinsului, a invadatorului și a celui invadat.Nu este dificil să se prezinte simplificat perspective polarizate.De aici, elevii pot deveni conștienți că există o gamă întreagă de perspective asupra evenimentelor istorice majore,de exemplu din timpul Renașterii sau Revoluției industriale ori agrare.

În istorie, perspectivele multiple sunt normale și trebuie să fie susținute cu argumente istorice și luate în considerare în formularea de aprecieri și concluzii.Pentru a înțelege majoritatea perioadelor istorice trebuie să stabilim niște granițe mentale și să încercăm să concepem lumea înainte de apariția națiunilor.Între istoria europeană și istoria sau istoriile naționale se poate manifesta o strânsă legătură în momentul în care profesorii și autorii de manuale încep să gândească dincolo de bariere mentale tradiționale. O perspectivă universală adaugă o nouă dimensiune istoriei.

Noile abordări ale istoriei au la bază diversitatea culturală ca ceva ce trebuie dorit de toți elevii și nu numai de cei din cadrul minorităților culturale,lingvistice și etnice sau naționale.Termeni ca "multiculturalitate" sau " educație interculturală" se folosesc tot mai frecvent ,iar specialiștii în curriculum au început să caute căi prin care diferitele arii și discipline ar putea promova o perspectivă multiculturală. Ca urmare, în multe state , începând cu Europa Occidentală curricula a fost modificată pentru ca ,de exemplu elevii care studiază despre cruciade să învețe atât perspectiva islamică, dar și pe cea creștină.

Recentele abordări ale istoriei au avut urmări în predarea istoriei universale europene, în special, amintește Robert Stradling[5] .În studiul "Teaching 20 th century European history", De plidă, înainte de revoluțiile anticomuniste din 1989 conferințele și deciziile în ceea ce privește predarea istoriei au aparținut cu precădere reprezentanților din Europa Occidentală.Autorul apreciază că din acest motiv s-a pus accentul pe o definiție a Europei bazată pe istoria și moștenirea culturală comună, însemnând tradițiile greco-romane,cele iudeo-creștine,moștenirea artistică și arhitecturală,apariția statului-națiune ,dar și experiențe istorice comune, cum ar fi feudalismul, cruciadele,Renașterea, Reforma,Contra-Reforma sau iluminismul,naționalismul,războaiele secolului XX.După evenimentele din 1989 ,dar și datorită actualei situații din Europa de Est și Centrală s-a evidențiat importanța lărgirii

[4] Dumitrescu, D.,*Multiperspectivitatea în predarea istoriei*,în Elemente de didactică a istoriei, București,Ed.Nomina,2013,p.51

[5] Stradling, R.,*Teaching 20 th –century European history*,capitolul 2

perspectivelor care ar putea contribui la predarea istoriei europene, ceea ce a dus la recunoașterea faptului că Europa ca și continent ,incluzând și partea de Răsărit și cea de Apus , este caracterizată mai mult de diversitatea (etnică,religioasă,socială,culturală)decât de o istorie comună și de un patrimoniu cultural comun.

La noi în țară se impunea dezvoltarea unui nou curriculum și realizarea de noi manuale de istorie care să reflecte noile realități,lucru care însemna acordarea unei atenții sporite abordărilor didactice :cum să fie incluse surse care reflectă perspective diferite, cum să se poată prezenta același eveniment istoric cu interpretări controversate .Istoricii au încercat după 1990 să recupereze sau să redecopere propriile istorie națională ,în special acele "pete albe" din narațiunile istorice care au fost create de generații succesive de cei preocupați de promovarea perspectivei sovietice, de exemplu.În acest sens a fost promovat un curriculum la decizia școlii prin introducerea unor cursuri opționale noi , cum ar fi: "Istoria recentă a României","Istoria monarhiei în România","Istoria evreilor. Holocaustul", etc. Școala din zilele noastre ,așa cum afirma într-un studiu renumitul profesor Emil Păun,"se confruntă cu numeroase provocări.Depășirea lor depinde în mare măsură de calitatea profesionalizării pentru cariera didactică."[6]

De altfel, conflictele existente între regiuni ale Europei de Sud-Est din anii 1990(Republicile din fosta Iugoslavie ,între ruși și ceceni ,disputele de frontieră dintre Armenia și Georgia de exemplu) au evidențiat faptul că este extrem de importantă renunțarea la utilizarea istoriei ca mijloc de întărire a animozităților și a xenofobiei.Iată de ce și Consiliul Europei ,UNESCO, Uniunea Europeană și multe organizații nonguvernamentale au recunoscut faptul că educația istorică are un rol extrem de important în înțelegerea reciprocă și în reconcilierea din anumite zone ale Europei.

Un susținător înfocat al multiperspectivității în predarea istoriei , profesorul Gita Steimer-Khamsi susținea în 1994 (cu ocazia unui seminar organizat de Consiliul Europei) că" *coeziunea socială, pacea și democrația presupun o viziune comună asupra trecutului, a prezentului și a viitorului*."Se pune accentul pe multiculturalitate și multiperspectivitate mai degrabă decât pe universalism și se impune o evaluare a curriculei de istorie existentă pentru a vedea " *a cui istorie este spusă și a cui este exclusă*".[7] În alte ocazii aceeași personalitate a afirmat ca "*nevoia de a umple găurile și a rupe tăcerile din manualele de istorie prin promovarea unei narațiuni opuse, care să nu fie exclusivistă etnic și care să nu transforme minoritățile în țapi ispășitori*" este la fel de importantă în țările occidental-europene în care se află minorități de imigranți ,dar și pentru statele est-europene în care se află minorități indigene stabilite de multă vreme .[8]

Perspectiva unui istoric asupra oricărui eveniment este restricționată *"de nivelul de stăpânire al diferitelor limbi străine relevante,de familiarizarea lui cu modalitatea de scriere folosită de cei care au scris documentele analizate ,de volumul de informații și dovezi disponibile, de tipurile de surse pe care le poate folosi și de accesibilitatea acestora*'[9]. Este esențială activitatea istoricului de a selecta sursele din toată masa existentă de informații care ar putea fi relevante pentru subiectul respectiv.

---

[6] Păun,E.,*Pedagogie.Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*,Editura Polirom,Iași,2017,p.143
[7] Opinie preluată de D. Harkness,*History teaching and European awarness*,Council of Europe,Strasbourg,1994
[8] Steiner-Khamsi,G.,*History,democratic values and tolerance in Europe:the experience of countries in democratic transition*, simpozion organizat de Consiliul Europei, Sofia, 1994
[9] Gruber,G.,*Didactica istoriei și formarea de competențe*,Ed.Cetatea de Scaun,Târgoviște, 2016,p.113

Deci se pare că acele caracteristici definitorii ale multiperspectivității în predarea istoriei, dar și în istorie ,sunt că reprezintă un fel de a privi lucrurile și o predispoziție de a vedea evenimente istorice,personalități, procese,culturi și societăți din perspective diferite.

Moderna tehnologie a zilelor noastre permite elevilor să facă un schimb de opinii asupra percepțiilor locale ale evenimentelor și ale schimbărilor istorice majore. Asemenea schimburi de opinii pot crea o nouă percepție, nu numai un nou punct de vedere,iar o a doua părere poate clarifica perspectiva unei anumite persoane.Între diferitele perspective există o interacțiune;de exemplu ,elevii pot descoperi că experiența celui de al doilea război mondial a fost diferită pe tot cuprinsul Europei afectată de conflict.

Dar oare de ce este așa de importantă multiperspectivitatea?Iată o întrebare care a preocupat și preocupă în continuare ,atât istoricii ,cât și cadrele didactice. Abordarea de pe pozițiile multiperspectvității se justifică mai ales prin faptul că lumea contemporană are o diversitate deosebită,care a provenit din evoluția istorică ,în general,din mișcările de populație, din deciziile unor reuniuni internaționale.Diferitele interpretări cu privire la un eveniment și mai mulți actori ai istoriei , care au alcătuit mai multe mărturii asupra trecutului oferă istoriei un grad de complexitate deosebită.

Așadar, elevii au la dispoziție mai multe surse pentru deprinderea tainelor istoriei,după cum urmează :comunitatea,familia,școala,prietenii,mass-media.[10]

De cele mai multe ori importanța istoriei învățată în clasă este mult mai redusă în comparație cu cea pe care elevul o cunoaște în cadrul familiei.Orice elev deprinde cel puțin două versiuni ale istoriei:

1. Analiza rațională a evenimentelor istorice ,de multe ori adoptată în clasă și care deseori este și foarte folositoare în pregătirea și promovarea unor examene,
2. Atitudinea partizană însușită ,de obicei, în afara școlii,mai precis în familie și în comunitate,

Astfel, așa cum perspectiva unui artist plastic este limitată de tehnica pe care o alege sau de unghiul din care pictează ,tot așa există o serie de limite practice puse în fața istoricilor. Majoritatea operelor istorice depind de o selecție de dovezi din masa potențială de informații care pot fi considerate ca relevante.Stradling afirmă că există contrângeri similare de timp și spațiu care afectează sursele pe care istoricul le folosește și cu care elevii de vârstă școlară învață să lucreze ,și anume: cât de aproape de evenimentele studiate a fost sursa(un participant, un martor ocular,un jurnalist care a intervievat participanții și martorii la scurt timp după evenimentul produs ,un fotograf, un reporter de televiziune,un oficial care a adunat informații dintr-o varietate de surse, un istoric care a scris mai târziu despre evenimente) și foarte important, cât de repede după desfășurarea evenimentului a fost acesta înregistrat în surse.[11]

Astfel, elevii pot afla că apropierea de un eveniment , atât în timp , dar și în spațiu, nu garantează o descriere mai de încredere și mai validă a ceea ce s-a întâmplat.Studiind evenimentele petrecute în timpul celui de al Doilea Congres al Sovietelor ,un istoric contemporan Harvey Pitcher afirma:" *Este limpede ,nici un martor , oricât de bine informat și energic , oricât de privilegiată poziția sa, nu a putut vedea decât o mică parte din ceea ce se petrecea ;dar adunând un grup de martori cu diferite puncte de observație, s-a putut obține o*

[10] Dumitrescu,D.,*op.cit.*,p.53
[11] Stradling,R.,*op.cit.*,p.15

*imagine mult mai completă."*Pitcher continuă prin a afirma că : " *ceea ce vezi contează mai puțin decât cum vezi*." Referitor la momentul din 25 octombrie 1917 din Palatul Smonlîi,Pitcher spune:"*un martor vede o adunătură de oameni nepieptănați care se dau în spectacol pe străzi,altul vede o eroică demonstrație populară,în timp ce al treilea este impresionat înainte de toate de culoarea locală și de spectacol... Martori diferiți abordează o scenă cu așteptări și preocupări diferite.Martorii americani, tineri,au adus cu ei așteptările legate de ideea că un tip cu totul nou de societate umană era pe cale să se nască,în timp ce majoritatea martorilor britanici erau preocupați nu atât de revoluție în sine,cât de implicațiile acesteia pentru Primul Război Mondial*."[12]

Așa cum acești martori ai istoriei nu descriu ceea ce văd pur și simplu ,ci și interpretează, tot așa istoricii au și ei propriile prezumții și preocupări.Perspectivele lor nu sunt modelate doar de către dovezile oferite de sursele la care au acces.Un istoric care încearcă să ofere o perspectivă politică asupra evenimentelor va prezenta probabil lucrurile altfel,subliniind alți factori,atribuind o importanță mai mare altor consecințe și evoluții,decât, să spunem, istoricii preocupați de economie sau societate.

Există <u>trei dimensiuni pentru multiperspectivitate</u>:

1.Putem să vedem evenimentele istorice dintr-o mulțime de puncte de observație avantajoase[13]:pentru aceasta trebuie să știm cum a fost auzit,văzut sau simțit evenimentul. De asemenea ,trebuie să știm cât de credibilă a fost sursa ,parțial comparând și relaționând dovezile de care dispune ,dar și evaluând informația contextuală despre fiecare sursă:cine a fost autorul ei,ce rol a jucat,unde a fost,ce a făcut în timpul evenimentului ,cum a obținut informația.Trebuie să luăm în considerare și condițiile care au putut să impună constrângeri asupra a ceea ce a văzut, a auzit sau a simțit fiecare sursă.

2. Putem să vedem evenimentele din puncte de vedere multiple .Mai înainte trebuie să înțelegem motivele care au determinat aceste puncte de vedere diferite ,dacă sunt perspectivele autorilor diferitelor surse sau ale persoanei ,persoanelor la care se referă sursele .Să încercăm să înțelegem logica din spatele punctelor de vedere exprimate .De ce ar gândi așa ? Pe ce se bazează acest punct de vedere? De ce ar crede anumite informații și nu altele ? Ce i-a determinat să aleagă această desfășurare a acțiunii din posibilitățile existente?Apoi, trebuie să de-construim limbajul textului ,diferențiind de exemplu între fapte verificabile ,opinii experte,opinii nesusținute,folosirea unor stereotipuri, etc.). Putem să le sugerăm elevilor câteva procedee care îi pot ajuta să învețe cum să facă aceste diferențieri: le dăm o grilă care le cere să facă distincția între ceea ce spune o sursă,ce sugerează, ce poate fi dedus din aceasta și ce nu menționează această sursă :

Extras din sursă
Această sursă îmi spune-
Această sursă îmi sugerează-
Nu menționează-

Acest proces de de-construcție se poate aplica și altor surse cum ar fi mărturiile orale,fotografiile,filmele, afișele ,caricaturile.

[12] Pitcher,H.,*op.cit*,p.XIII

[13] "Punctul de observație"desemnează modalitatea în care perspectiva unui anumit eveniment istoric este limitată de poziția în care se află persoana care o exprimă .Limitele sunt fizice și legate de timp și spațiu.Robert Stradling,*Multiperspectivitatea*....,p.16

3.Putem să vedem evenimentele istorice și procesele istorice printr-o multitudine de narațiuni și interpretări ,inculsiv narațiuni produse la momente diferite ,pentru scopuri diferite și cu public diferit.

Înseamnă toate acestea că multiperspectivitatea este așa cum sugera Ann Low-Beer,doar un cuvânt care descrie ceea ce face fiecare istoric oricum face?Se pare că există și o altă dimensiune a multiperspectivității care nu fost încă explorată. Ea nu este pur și simplu aplicarea metodei istorice, ea ține să extindă aria și profunzimea analizei istorice asupra unei teme sau a unui fenomen particular.Aceasta poate fi atinsă pe mai multe căi,una din ele poate fi analiza conceptelor/convenționale cu privire la care dintre perspective sunt sau nu relevante pentru înțelegerea istorică a unui anumit eveniment sau proces,demers care implică tot mai mult includerea în analiză a perspectivelor oferite de grupurile și categorile sociale care au fost mai mult sau mai puțin ignorate,grupurile așa zise ”invizibile”-femeile, sclavii,săracii, imigranții,minoritățile lingvistice,religioase ,etnice.

La fel de important este să subliniem faptul că există și o serie de probleme practice care pot limita utilizarea multiperspectivității în orele de istorie.Aceste limite sunt legate de problemele de timp ,spațiu, costuri,gradul și profunzimea flexibilității din cadrul curriculum-ului.[14]

Timpul este una din marile probleme din punctul de vedere al profesorului de istorie atunci când abordează multiperspectivitatea.O altă mare problemă este flexibilitatea curriculum-ului.O abordare autentic pluralistă a istoriei naționale este dificilă în condițiile în care curriculum de istorie este bogat în conținuturi ,iar profesorului i se cere să acopere un număr mare de teme intr-o perioadă relativ scurtă de timp. Multiperspectvitatea cere o structură a curriculum ului de istorie flexibilă,și chiar dacă acesta la un moment dat permite studierea istoriei minorităților , a istoriei de gen , a istoriei vieții cotidiene, există și riscul ca aceasta să nu ajungă la miezul problemei centrale a multiperspectivității,anume relația dintre aceste grupe diverse, cu perspectivele și experiențele lor diferite.

Din punctul de vedere al editării manualelor ,utilizarea multiperspectivității este foarte des limitată de spațiu și de costuri.Multiperspectivitatea unui eveniment istoric necesită mai multe pagini decât ar trebui în mod oficial .Orice autor de manual care a încercat prezentarea unei teme din punct de vedere multiperspectival știe că este o sarcină foarte mare consumatoare de timp și solicită un efort intens.

Practica predominantă în elaborarea manualelor școlare constituie,la rândul ei, o constrângere potențial aplicată demersurilor de tip multiperspectival.De obicei citatele din surse sunt scurte ,iar de multe ori elevilor li se cere doar să extragă informații din sursele oferite,nu să le și analizeze în mod particular.Includerea surselor comparate din opera diferiților istorici ,selectați din diverse țări și care scriu în epoci diferite,cu scopul de a familiariza elevii cu fundamentele analizei istoriografice este încă foarte rară.

O altă constrângere practică este aceea că atunci când se abordează subiecte și teme care au o dimensiune regională, europeană sau globală,spațiul acordat pentru multiperspectivitate este posibil limitat de numărul de limbi pe care profesorul de istorie și elevii le stăpânesc.Internetul oferă acum o serie întreagă de resurse pentru predare-învățare ,mai ales pentru istoria secolelor XIX și XX. Acestea aduc în atenție o diversitate de perspective asupra unor evenimente, perspective oficiale și neoficiale.Multe dintre aceste site-

[14] Stradling,R.,*The Secretary General New Initiative :the reform of history teaching and the preparation of new history books*,Council of Europe Publishing,Strasbourg,1999

uri sunt americane, selecția materialelor reflectă interese și idei preconcepute,iar elevii sau cadrele didactice trebuie să utilizeze fluent limba engleză.[15]

Problemelor de ordin practic expuse mai sus li se poate adăuga altele de ordin potențial,deoarece multiperspectivitatea implică din partea elevului o abordare empatică.De exemplu la sfârșitul secolului XX , în Europa,s-a realizat o anchetă trans-națională de amploare cu privire la atitudinea elevilor față de predarea istoriei.Una din întrebări le cerea elevilor să se pună în locul unui tînăr sau tinere din secolul XV, forțat să se căsătorească cu cineva care nu era ales de el/ea.Elevilor li s-a indicat că pot alege una din șase variante:

-să refuze, căci este inuman și imoral să forțezi pe cineva să se căsătorească fără dragoste adevărată

-să se supună,deoarece o gospodărie este mai importantă decât dragostea pasională dintre soț și soție

-să fugă la mănăstire ,pentru că viața spirituală este mai valoroasă decât cea lumească

-să accepte, fiindcă toți tinerii s-au căsătorit în conformitate cu deciziile tatălui

-să se opună, deoarece este dreptul fiecăruia să se căsătorească din dragoste

-să se supună, fiindcă revolta împotriva voinței părinților este revolta împotriva legii lui Dumnezeu

Echipa care a analizat chestionarul a remarcat că majoritatea elevilor nu erau capabili să se transpună în situația altei persoane din trecut și să aplice procesele mentale care ar fi fost folosite atunci.Elevii au avut dificultăți în a reconstitui,recunoaște și accepta tipurile de motivații în favoarea supunerii care au fost obișnute în secolul a XV lea , ca de exemplu tradiția,autoritatea parentală,calculul economic, perceptele religioase.Alți observatori au afirmat că răspunsurile elevilor nu sunt deloc surprinzătoare ,deoarece întrebările au fost puse în afara oricărui context.Era necesar ca aceștia să fi studiat înainte secolul al XV lea și să li se fi dat câteva informații contextuale cu privire la așteptările oamenilor din acea perioadă.[16]

Dificil sau nu este clar că atunci când studiem istoria încercăm să recreem sentimentele și experiențele oamenilor care au trăit în trecut și că pentru a realiza aceasta trebuie să încercăm să suspendăm presupozițiile și perspectivele noastre moderne.Cadrele didactice care predau istoria trebuie să găsească modalități de a-și ajuta elevii să exerseze aceste abilități.

Cercetările recente subliniază[17] că <u>abordarea multiperspectivității în didactica istoriei are următoarele scopuri:</u>

1. Înțelegerea mai cuprinzătoare a evenimentelor și proceselor istorice,luându-se în considerare,analiza profundă a asemănărilor și deosebirilor dintre diferitele mărturii cu privire la istorie,
2. Înțelegerea dimensiunilor dinamicii sociale într-o epocă dată și a interacțiunii dintre diferitele grupuri sociale,

[15] Unul din site urile românești dedict istoriei care oferă și accesul la o bibliteca virtuală este oferit de Net4U.
[16] Korber,A.,*Can our pupils fit into the shoes of someone else?,*in Joke van der Leeuw-Roord,*The State of History Education in Europe*,Korber Stiftung,Hamburg,198,p.123-128
[17] Dumitrescu,D.,*op.cit.*,p.52

3. Dezvăluirea percepțiilor despre ”ceilalți” ,dar și relațiile noastre despre ”noi” și ”ceilalți”,
4. Extinderea ariei și scopului analizei unor evenimente și procese istorice
5. Adăugarea unei noi dimensiuni istoriei narative și anume aceea care să sprijine înțelegerea faptului că unele conflicte se nasc și persistă datorită deosebirilor de interpretare pe care le manfestă diferitele părți ,aflate în conflict

Utilizarea multiperspectivității în predarea istoriei nu presupune cu necesitate ca elevii să fie experimentați în analiza surselor,interpretarea dovezilor și sintetizarea informației pentru a construi propriile narațiuni,dar poate fi util. Doru Dumitrescu[18] explică cum la orele de curs folosirea multiperspectivități impune cinci operațiuni importante, și anume:

1. Descrierea:Ce fel de sursă istorică este?,Cine este autorul?,În ce mod a participat autorul la evenimentele pe care le relatează?,Când a fost alcătuită sursa?,La cât timp de la evenimente a fost redactată sursa?,Există vreun indiciu în cadrul sursei cu privire la destinatarul său?, Există vreun indiciu în cadrul sursei cu privire la scopul său?
2. Interpretarea :Dacă autorul sursei este necunoscut,putem afla ceva despre el din analiza sursei?,Există în cadrul sursei ceva indicii cu privire la modul în care autorul a obținut informațiile pe care le prezintă?,Formulează autorul sursei unele concluzii?
3. Legătura cu alte informații:Confirmă sau contrazic informațiile obținute din alte surse pe cele menționate în cadrul celei analizate?
4. Identificarea lipsurilor
5. Identificarea de noi surse de informații.

Ținând cont de faptul că pentru mulți profesori există limitări importante cu privire la cât de mult și cât de frecvent pot aborda evenimentele și procesele istorice dintr-o perspectivă multiperspectivală ,există argumente serioase cu privire la utilizarea tuturor oportunităților. Emisiunile televizate despre unele evenimente,reacțiile publice,aniversările , centenarele,sărbătorile publice reprezintă oportunități ad hoc pentru utilizarea multiperspectivității istorice; de asemenea, o altă modalitate de a utiliza oportunitățile poate fi ofertă de folosirea manualelor vechi, care nu mai sunt acum de utilitate și folosite în școli.O comparație între abordarea unui eveniment particular din istoria națională sau internațională într-un manual modern și manuale produse în momente diferite de-a lungul secolului XX este un punct de plecare util pentru a-i introduce pe elevi în analiza istoriografică.Dacă există șansa unui schimb cu manuale de istorie din țara vecină ,posibitatea de a compara modificarea în timp și spațiu este mult mai mare.

Este important ca elevii să înțeleagă faptul că multiperspectivitatea reprezintă interpretarea surselor diferiților istorici ,mai degrabă decât explicarea lor.Elevii trebuie să înțeleagă ,spunea un cercetător istoric contemporan,”că istoricii sunt copii ai timpului lor și a căror gândire este, într-o anumită măsură,filtrată prin preocupările și problemele contemporane”,dar și că ” aceștia au moștenit și cadre de interpretare a trecutului de la generații anterioare de istorici care le influențează ,la rândul lor, reflecția.”Cel mai important lucru este acela că elevii învață că opera istoricilor recenți

[18] Ibidem,p.54

nu este cu necesitate ”mai bună”,”mai validă”,”mai sigură”,sau ”mai completă [19]”decât opera istoricilor mai vechi-este doar diferită.

Bibliografie:

Căpiță,L.,Căpiță,C.,*Tendințe în didactica istoriei*, București,2005
Dumitrescu, D.,*Multiperspectivitatea în predarea istoriei*,în Elemente de didactică a istoriei, București,Ed.Nomina,2013
Fernandez-Armesto,F.,*What is History Now?*,Palgrave Macmillan,London,2002
Gruber,G.,*Didactica istoriei și formarea de competențe*,Ed.Cetatea de Scaun,Târgoviște, 2016,
Korber,A.,*Can our pupils fit into the shoes of someone else?*,in Joke van der Leeuw-Roord,*The State of History Education in Europe*,Korber Stiftung,Hamburg,1998
Low-Beer,A.,*The Reform of History teaching,Nationhood in the State:A Study in Educațional Politics*,London,1994
Peter-Fritsche,K.,*Unable to be tolerant?*,în Farner et alii,*Tolerance in transition*,Oldenbourg,2001
Phillips,R.,*History Teaching,Nationhood and the State: A Study in Educational Politics*,London,1998
Păun,E.,*Pedagogie.Provocări și dileme privind școala și profesia didactică*,Editura Polirom,Iași,2017
Steiner-Khamsi,G.,*History,democratic values and tolerance in Europe:the experience of countries in democratic transition*, simpozion organizat de Consiliul Europei, Sofia, 1994
Stradling,R.,*Multiperspectivitatea în predarea istoriei-un ghid pentru profesori*,Ed.Universitară, București,2014,
Stradling, R.,*Teaching 20 th –century European history*,capitolul 2
Stradling,R.,*The Secretary General New Initiative :the reform of history teaching and the preparation of new history books*,Council of Europe Publishing,Strasbourg,1999
Tudor,R.,*Teaching 20 th century women history: a classroom approach*,Council of Europe Publishing,Strasbourg ,2000

[19] Stradling,R.,*op.cit.*,p.35